

„Govern locally, trade globally!“
(Vláda nech je lokálna, obchody bez hraníc!)

Steven Horwitz

www.iness.sk/podporte

/iness.slovakia

/instituteINESS

/INESSinstitute

/iness.slovakia

Mesačník
MARKET FINESSSE vydáva:

INESS – Institute of Economic
and Social Studies
Na Vršku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana

September je vždy výživný. Po letnej hibernácii sa k životu preberajú politici, ožívajú spoločenské debaty, vynárajú sa výzvy a niekedy aj doteraz neexistujúce problémy a tento rok, nadôvažok, jesenné karty začal zhurta miešať aj COVID19.

September je vždy výživný aj v INESS. Celostátnym **finále Ekonomickej olympiády**, ktoré sme kvôli korone museli presunúť o päť mesiacov, sme uzavreli tretí ročník tejto dôležitej a čoraz populárnejšej súťaže pre stredoškôľakov (v tomto ročníku sa zapojilo neuveriteľných 6 500 študentov!). Veľmi sme ho chceli usporiadať prezenčnou formou a napokon sa nám to v spolupráci s Ekonomickou univerzitou v Bratislave za dodržania prísnych hygienických opatrení podarilo. Päť desiatok finalistov z celého Slovenska, ktorí postúpili najskôr zo školských a potom z krajských kôl, si najskôr zmeralo ekonomické vedomosti v písomnom teste. Desiatka najlepších postúpila do superfinále a musela svoje vedomosti prezentovať ústne pred odbornou porotou. Absolútnym víťazom Ekonomickej olympiády 2019/2020 sa stal Martin Albert Gbúr z Gymnázia Poštová v Košiciach. Víťazovi gratulujeme a prvej päťke držíme palce v medzinárodnom kole Ekonomickej olympiády, kde mladých Slovákov čaká náročná úloha – obhajoba prvenstva pre Slovensko z minulého roka. Viac informácií o priebehu finále Ekonomickej olympiády sa [dočítate na strane 15](#).

Na konci septembra sme na narodeniny slávneho ekonóma Ludwiga von Misesa, autora knihy Byrokracia, opäť vzdali hold podnikateľom nesúcim bremeno nadmernej a často zbytočnej byrokracie. **Po piatykrát sme zverejnili Byrokratický index**, ktorý počtom hodín vyjadruje náklady malých firiem na splnenie si všetkých byrokratických povinností. Spolu s partnerskými inštitútmi z 5 ďalších krajín sme tak 29. septembra oslávili Medzinárodný deň byrokracie. Výsledky tohtoročného indexu [nájdete na strane 17](#), na tomto mieste len prezradím, že v roku 2020 dosiahla byrokratická časová záťaž malého podnikateľa na Slovensku hodnotu 217 hodín, čo je mierne zlepšenie oproti vlaňajšej hodnote 221 hodín.

Každú jeseň sa tradične otvára aréna pre

politický zápas medzi zamestnávateľmi a odborármi, v ktorej sa súperí o výšku minimálnej mzdy. Nebolo to inak ani tento rok. Napriek tomu, že COVID19 dal slovenskému hospodárstvu facku, z ktorej sa ešte nespamätal, a všetci vedeli, že na jeseň príde aj ďalšia a ekonomika už nastavuje druhé líce. Zverejnili sme policy paper s názvom **45 dôvodov, prečo zmraziť minimálnu mzdu**. Nevieť o tom, že by niekto niekedy zverejnil toľko ekonomických argumentov proti zvyšovaniu minimálnej mzdy na pár stranách. Napriek tomu sa minimálna mzda zvyšovať nielenže bude, ale opäť dvojnásobným tempom oproti očakávanému rastu priemernej mzdy. Toto už nie je facka ale úder päťou a sám som zvedavý, ako sa s ním predovšetkým malí podnikatelia v ekonomicky zaostávajúcich regiónoch vysporiadajú.

Minimálna mzda sa dostala aj do agendy **Európskej komisie**, ktorej sme v septembri spolu s ďalšími európskymi think-tankmi posielali **nesúhlasné stanovisko k jej návrhu „primeranej“ minimálnej mzdy**. Rovnako sme komisii posielali **nesúhlasné stanovisko k jej návrhu v oblasti pracovných podmienok na platformách zdieľanej ekonomiky**. Obe stanoviská nájdete v tomto čísle Market Finessse.

So znepokojením tiež sledujeme **snahu niektorých politikov rozširovať podnikateľské aktivity štátu**, a to predovšetkým na trhoch, kde už pôsobia súkromné spoločnosti a nič nenaznačuje dôvod pre vstup štátnych investícií. **Opojení prisľúbenými miliardami z EÚ zrazu vidia problémy tam, kde doteraz neboli**. Sme svedkami vzniku štátnej IT firmy, spomínajú sa štátni developeri, niektorí otvorene hovoria o štátnych investíciách do odpadového hospodárstva, dopravných služieb a mnohých ďalších. Naozaj sa chceme vrátiť do stavu, z ktorého sme sa dostávali takmer jeden a pol dekády, v ktorom najlepšie riešenia nehľadali v konkurenčnom boji podnikatelia, ale vyberali ich politici? Tejto vážnej téme sa v tomto čísle venujeme hneď v 3 článkoch.

Prajem vám príjemné a inšpiratívne čítanie,

Richard Ďurana

Obsah

<i>Dane škodia. Všetky.</i>	3
<i>Záchrana štátnej poisťovne je antireformou zdravotného systému</i>	4
<i>Vytlačené investície</i>	5
<i>Vyjadrenie INESS a ďalších európskych think-tankov k návrhu Európskej komisie o minimálnej mzde</i>	5
<i>Ako nepomáhať regiónom</i>	6
<i>O zelenej ekonomike budíme úprimní</i>	7
<i>Budúcnosť automobilov v Európe</i>	7
<i>Stanovisko INESS k návrhom Európskej komisie v oblasti pracovných podmienok na platformách zdieľanej ekonomiky</i>	9
<i>Politici ako investori</i>	9
<i>Monopol nie je všemocný, má aj veľa nášľapných mín</i>	10
<i>Prečo je konkurencia v zdravotnom poistení dôležitá</i>	11
<i>8 dôvodov prečo nezvyšovať kapitál VŠZP</i>	12
<i>Všetko alebo niečo</i>	13
<i>Keď odborári vyhrávajú bez boja</i>	13
<i>MHD zadarmo je zlý nápad</i>	14
<i>Nové publikácie</i>	15
<i>Podujatia</i>	15
<i>INESS publikácie</i>	18
<i>INESS knihy</i>	18

Dane škodia. Všetky.

Radovan Ćurana

Pokiaľ má byť dôvodom daňovej reformy len zmena podielu priamych a nepriamych daní, je to veľmi málo a výsledok bude najskôr zanedbateľný.

Z reformného plánu sa dozvieme, že dane škodia ekonomickému rastu. To je dôležitý fakt, na ktorý často zabúdajú milovníci verejných statkov a rozsiahleho štátu blahobytu.

Samozrejme, nie je to tam takto priamo napísané. Ale je tam uvedené, že niektoré dane škodia ekonomickému rastu viac a iné menej. Dane sú vyberané pod hrozbou násilia a presúvajú zdroje od ideálnej spotreby tam, kde určí štát. Výsledkom je menej užitku, menej chuti pracovať, inovovať, menej bohatstva, menej ekonomického rastu.

To, aký veľký je prínos z daní nakúpených verejných statkov a služieb, nechajme na inokedy. Na stole je totiž návrh označovaný ako daňová reforma, ktorý sa snaží zmenšiť podiel daní, ktoré viac škodia rastu (takzvané priame dane, teda dane z príjmu vrátane odvodov), v prospech daní, ktoré vraj škodia rastu menej („nepriame dane“, najmä DPH, spotrebné a majetkové dane).

Na začiatku tohto návrhu je jednoduchá úvaha. Ak vám z odmeny za hodinu dodatočnej práce štát vezme 50 %, dobre si rozmyslite, či v práci ostanete dlhšie. Veď svoj čas môžete venovať aj iným príjemným činnostiam. Boli časy, keď beatlesáci z časti príjmov platili takmer 100-percentnú daň z príjmu.

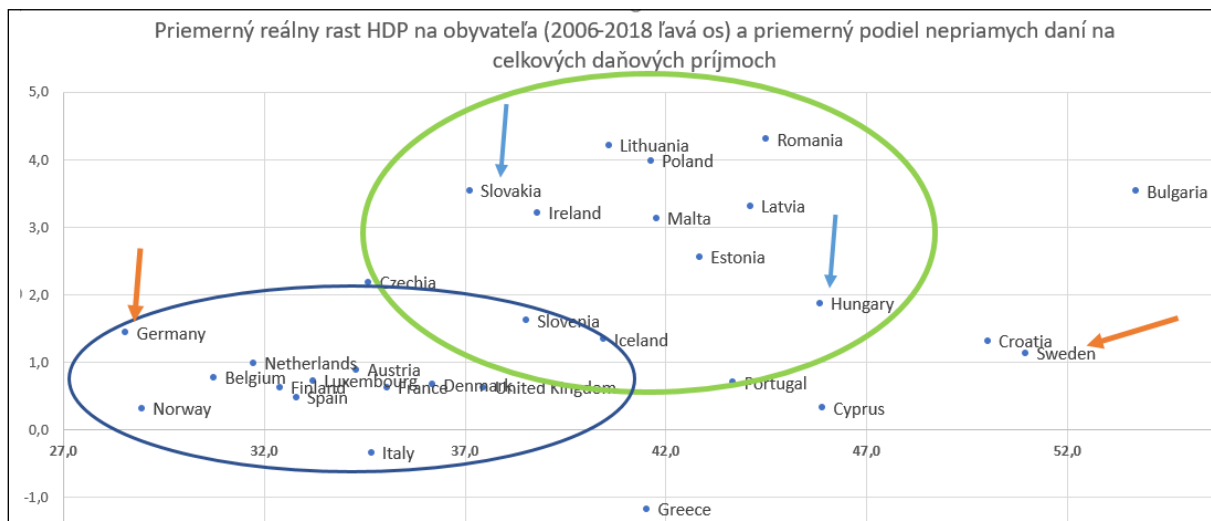
Vznikla z toho drsná pieseň s názvom Daňovák (Taxman, v ktorej sa priamo menuje Mr. Wilson, premiér za labouristickú stranu, ktorá superdaň zaviedla), beatlesáci začali agresívne optimalizovať, Rolling Stones rovno zmenili daňový domicil. Dane uvalené na aktivitu jednoducho znižujú ochotu pracovať alebo vyhánajú pracujúcich z ekonomiky do prívetivejšieho prostredia. Potiaľto je to jasné, ale čo s nepriamymi daňami, ktoré vraj škodia menej?

Tu je naratív obvykle ilustrovaný na príklade dobre zarábajúceho človeka. Vyššia DPH alebo spotrebné dane neovplyvnia jeho chuť užívať si život. Nákup statkov a služieb kvôli vyššej DPH hneď tak neznižuje. Vyrobí sa tak na jeho spotrebu rovnako veľa statkov, ale vďaka nižším daniam na prácu, bude tento človek menej odrádzaný od ekonomickej aktivity. Tu však narážame na problém zjednodušovania.

Prvé zjednodušenie spočíva v tom, že predpokladáme, že „náš“ zdanený človek neuvažuje o svojom celkovom čistom príjme. Ignorujeme tak skutočnosť, že človek nehodnotí svoj príjem finančne, ale ako objem statkov a služieb, ktoré si môže dovoliť. Na konci dňa, alebo roka, je úplne jedno, kedy vám štát euro vezme. Či je to už na výplatnej páske, alebo v momente, keď čistý príjem premieňate napríklad na tonu cementu pri stavbe domu. Vás zaujíma, koľko cementu si môžete dovoliť, a na to nemá vplyv štruktúra daní, ale celkové daňové zaťaženie.

Že to s tým vplyvom na ekonomický rast nie je také jednoduché, môžeme ilustrovať na príklade. Každý rok nám funkčnosť bezpečnostného okna v bytovke kontroluje revízný technik. Ročne najazdí 60-tisíc kilometrov, jazdí po celej republike. Predpokladajme, že reformou sa mu znížia odvody z práce o 500 eur, ale tento výpadok bude kompenzovaný zvýšením daní na naftu. V jeho konkrétnom prípade daňové zaťaženie pravdepodobne vzrastie. Ak sa mu nepodarí zvýšiť cenu, spôsobí táto fiškálna reforma nižšiu motiváciu pracovať, bez ohľadu na to, v ktorej časti daňového spektra nastala.

Švédsky štát vyberal v posledných 13 rokoch priemerne 55 percent daní vo forme nepriamych daní. Naopak, Nemecko len 28 percent. Nemecko zaznamenalo v tomto období vyšší reálny hospodársky rast na obyvateľa než Švédsko. Zmena podielu daní v prospech nepriamych daní vyšší rast negarantuje. Samozrejme, toto je tiež zjednodušujúce porovnanie, a možno by aj Nemecko rástlo ešte o trochu viac, keby malo švédsky daňový systém. Každopádne sa ale nebudeme baviť o vplyve v rádoch percent HDP, ale skôr neistých desiatin percenta.

Reformný plán si dáva za cieľ dosiahnuť priemer EÚ v podiele priamych daní na celkovom výbere. Tento cieľ je však blízko už teraz a v skutočnosti nevyžaduje žiadne hranie sa so sadzbami daní a zavádzanie nových nepriamych daní. Stačí len znížiť daňovú medzeru v DPH o 400 miliónov eur, na úroveň napríklad Českej republiky a tento dodatočný príjem použiť na plošné zníženie odvodového zaťaženia.

Pokiaľ má byť dôvodom daňovej reformy len zmena podielu priamych a nepriamych daní, je to veľmi málo a výsledok bude najskôr zanedbateľný. Akurát sa tým posilní intenzívna chuť zamestnancov ministerstva financií zavádzať nové dane s paternalistickým poslaním, ako je daň z cukru, daň z mäsa a či taká absurdita ako daň z vizuálneho smogu. Slovenský trh práce potrebuje znižovať odvodové zaťaženie, to však neznamená, že takáto reforma musí automaticky znamenať zvyšovanie nepriamych daní. Ak má byť cieľom vlády a daňovej reformy podpora hospodárskeho rastu, najefektívnejším spôsobom je zníženie celkového daňového zaťaženia.

Denník E, 25.9. 2020

Záchrana štátnej poisťovne je antireformou zdravotného systému

Martin Vlachynský

Slovenská moderná história ukazuje, že musí byť zle, aby sa veci pohli. No obávam sa, že počas tejto krízy tomu tak nebude. Obrovský balík peňazí z EÚ, ktorý bude splácať celá jedna generácia Európanov, dal politikom pocit, že môžu konečne uskutočniť svoje sny. A tie sny majú väčšinou od reforiem ďaleko.

Za normálnych krízových okolností by totiž sotva niekoho napadlo, že zadotuje štátnu zdravotnú poisťovňu sumou 300 miliónov eur. Tento krok nie je len záchranou poisťovne, na tú by stačilo niekoľko desiatok miliónov, maximálne stovka. Je to hlavne krok k splneniu 15-ročného sna slovenských politikov o monopolnej štátnej poisťovni. Miliónový finančný žolík umožní poisťovni pohodlne prežiť krízové obdobie, kým dve zvyšné poisťovne budú krvácať, a ešte môže skúšať rôzne formy uplatenia ich poisťencov, aby prešli na jej stranu.

Tých poisťencov, mimochodom, štátnej poisťovni za poslednú dekádu ubudlo zhruba pol milióna a tento rok pravdepodobne

nebude iný. Pripravovaný krok Ministerstva zdravotníctva sa tak dal očakávať. Ak by po štyroch rokoch bola štátna poisťovňa zase v ťažkej strate, (v roku 2016 dosiahla stratu 112 miliónov), skončila v ozdravnom pláne a zároveň stratila ďalšie desiatky tisíc poisťencov, mohlo by to pre ňu byť už skutočne posledné zvonenie.

Snaha ministerstva zakryť tento dôvod je slabá. Argumenty o tom, že štátna poisťovňa je tu pre ľudí (ktorí z nej húfom utekajú) a že prepláca viac a lepšie, nie sú ničím podložené a sú skôr svedectvom o neefektívnom zazmluvňovaní a prevádzke. Jeden príklad za všetky - kým súkromné poisťovne majú v priemere 450 zamestnancov na milión poisťencov, štátna ich má zhruba 670.

Najsmutnejšie ale je, že odplávali všetky sľuby o novej ére, v ktorej sa nebude diskriminovať podľa vlastníctva a v ktorej sa bude v prvom rade hľadať na kvalitu. Tristo miliónov mohlo slúžiť na lepšie služby pre pacientov, miesto toho skončia v bľacom kotle záchrany, tak ako pravidelne končia stovky miliónov eur v oddlžovaní (hlavne) štátnych nemocníc.

Najviac oklamaní sa môžu cítiť viac ako dva milióny poisťencov v súkromných poisťovniach. Záchranu štátnej poisťovne fakticky zaplatia oni. Štát roky znižoval platbu sa štátnych poisťencov. To, čo takto „ušetril“ teraz do systému vráti - ale len pre poisťencov VŠZP.

Pritom za súčasnú situáciu poisťovne môže štát a to hneď dvojmo. Po prvé, dlhodobým zlým riadením poisťovne. Za to nemôžu len predchádzajúce manažmenty, osobne zodpovední sú aj politici. Veď si len spomeňme na Ficov telefonát vtedajšiemu riaditeľovi VŠZP, ktorým pred celým národom spláchol jeho ozdravný plán, ale aj jeho samotného.

Po druhé, dlhodobá politika dvoch kategórií poisťencov (štátni verzus zamestnaní) počas koronakrízy vyeskalovala. Množstvo poisťencov sa behom chvíle zmenilo zo zamestnancov na štátnych poisťencov a v systéme nie je žiaden nástroj, ktorý by tento fakt kompenzoval. Poisťovne za nich dostávajú 0 eur, keďže po novom sa platba za poisťencov štátu počíta ako jedno globálne číslo bez ohľadu na ich počet.

Naliať do poisťovne stovky miliónov eur nie je riešením. Riešením je zmena odvodovej politiky. Prestaňme sa hrať na zamestnancov a poisťencov štátu. Je potrebné stanoviť pevnú sumu ročného poistného na osobu, napríklad 1200 eur. Ak nezarábate nič, zaplatí to štátny rozpočet. Ak zarábate málo, z odvodov zaplatíte toľko, čo doteraz a zvyšok doplatí štát. Ak zarábate viac, z odvodov zaplatíte 1200 eur a zvyšok zaplatíte ako solidárnu zdravotnú daň.

Druhým krokom je rozdeliť a predaj štátnu poisťovňu. Štát okrem populistických krokov ako je šikanovanie manažmentu na Facebooku ňou nevykonáva žiadnu reálnu politiku a úbytkom poisťencov stráca toto aktívum každý rok na hodnotu. Získané peniaze sa dajú využiť v zdravotníctve lepšie. Mali by sme tu konkurenčný trh štyroch podobne veľkých poisťovní a zdravotníctvo by konečne mohlo začať riešiť skutočné problémy miesto 15-ročnej nekonečnej diskusie o štátnom monopole.

Trend, 5.10. 2020

Vytlačené investície

Martin Vlachynský

Politici radi presvedčajú voličov v tom, že oni vedia robiť veci spravodlivejšie, lacnejšie, efektívnejšie, jednoducho lepšie ako ten nenásytý, zákerný, na zisk orientovaný trh. Miliardy na stole im teraz dajú možnosť demonštrovať to naživo. Popri železnici, pošte, či zdravotníctve bude štát v zastúpení politikmi intenzívnejšie vstupovať do ďalších a ďalších sektorov v ekonomike. Už vznikla štátna IT firma, hovorí sa o štátnom developerovi, no a najnovšie z trnavskej samosprávy zaznelo, že z balíka by bolo fajn stavať verejné zariadenia na energetické zhodnocovanie odpadu, ľudovo „spaľovne“.

Proti spaľovniam nič nemám, sú nevyhnutné ak chceme rýchlo splniť bruselský príkaz o znížení „zlého“ skládkovania odpadov. Problém je ten, že takúto investíciu v rádoch desiatok, alebo skôr stoviek miliónov eur sa už chystá spraviť súkromný investor. Za vlastné.

Povedali by ste si výborne, daňovník ušetrí! Ale verejný sektor takto nerozmýšľa. Každý podnik vo verejných rukách znamená väčšiu ekonomickú aj politickú moc, viac manažérskych miest na obsadenie, viac prestrihnutých pások pred novinármi.

Jediný argument, ktorý proti súkromnej investícii zaznel, je o „nekontrolovateľnom raste cien“. To je nezmysel, investor je ten, ktorý svoj kapitál utopí v spaľovni a uvrhne ho tak do pasce pozitívneho cash flow – nemôže si dovoliť investíciu nechať „stáť“. Obce budú mať z dlhodobého hľadiska vždy väčší manévrovací priestor. Môžu sa vrátiť ku skládkovaniu (aspoň dočasnému), zintenzívniť recykláciu (čo bude pre spaľovňu už nezvratný proces), rastom ceny sa bude zvyšovať „rádius“ budúcich spaľovní v iných okresoch. Obce sa môžu chrániť uzavretím dlhodobej zmluvy a politici vyhrážať vylobovaním si regulácie cien. Mlynári, kominári, ale aj výrobcovia procesorov, či zbraňových systémov sú príkladmi mnohých historických aj dnešných monopolov, ktoré nemajú neobmedzenú moc nad cenami. Ako občan by som mal väčší strach z toho, že obec bude mať v rukách podnik, ktorý sa po čase kvôli zlému manažmentu (a prípadnej populistickému cenovej politike, ako vidíme napríklad v SPP) stane stratovým, stačí sa pozrieť na výsledky štátnych teplární.

Táto situácia je typický príklad „efektu vytlačania“ (crowding out) súkromných investícií verejnými. Celkový balík investícií

v ekonomike ostáva prinajlepšom rovnaký, no efektívnosť investícií klesá. Do čoho sa v nasledujúcich rokoch európske vlády pustia. Výroba batérií? Liekov? Potravín? Špirála, ktorá Európsku ekonomiku posunie 50 rokov späť, do doby, keď aj západná Európa koketovala s plánovanou ekonomikou a kedy štátne podniky boli rozosiate po celej ekonomike.

HN, 5.10. 2020

Vyjadrenie INESS a ďalších európskych think-tankov k návrhu Európskej komisie o minimálnej mzde

INESS

Európska komisia predstavila dokument, v ktorom sa venuje možným krokom k dosiahnutiu primeranej minimálnej mzdy. Snaha na dosiahnutie istoty zamestnancov, že im bude poskytnutá spravodlivá mzda za odvedenú prácu a dôstojný životný štandard je základný kameň, na ktorom tento dokument stojí. Jednotlivé štáty sa podľa EK nemusia báť zmeny ich súčasných systémov minimálnej mzdy. Európska komisia si vybrala, aspoň na prvý pohľad, menej represívne opatrenia, ktorými je ovplyvnenie minimálnej mzdy možné.

Originálny dokument v anglickom jazyku:

[Position Paper on the European Commission's Proposal on Possible Action Addressing the Challenges Related to Fair Minimum Wages](#)

O čo ide

Navrhovanými možnosťami je napríklad podpora kolektívneho vyjednávania, stanovenie jednoznačných a stabilných kritérií pre stanovenie a zmenu výšky zákonom stanovenej minimálnej mzdy a zabezpečenie zapojenia sociálnych partnerov a nezávislých odborníkov. Európska komisia taktiež navrhla stanovenie referenčných hodnôt, ktoré majú slúžiť ako pomôcka pri hodnotení primeranosti minimálnej mzdy. V neposlednom rade ich snaha smeruje k odstráneniu všetkých výnimiek a odchýlok systémov minimálnej mzdy medzi členskými štátmi.

Ako to funguje?

Teória, z ktorej tvorcovia opatrení vychádzajú, tvrdí, že minimálna mzda chráni nízkopríjmové skupiny obyvateľstva, znižuje príjmové nerovnosti a zvyšuje motiváciu ľudí pracovať.

Ak sa na túto teóriu pozrieme lepšie, zistíme, že nemusí stáť na pevných základoch. Mzda zamestnancov predstavuje hodnotu, ktorú zamestnávateľovi priniesú. Pri zvýšených nákladoch, ktoré nerastú spoločne s produktivitou zamestnanca sa stávajú príliš drahými a zamestnávatelia hľadajú alternatívne možnosti zabezpečenia podnikania. Na druhej strane, zamestnanci, ktorí si svoju prácu udržia môžu očakávať zvýšenie platových podmienok. Tu sa dostávame k otázke, či sú lepšie vyššie mzdy alebo nižšia nezamestnanosť.

Hodnotenie primeranosti minimálnej mzdy a referenčné hodnoty

Jedným z opatrení je definovanie súboru ukazovateľov, ktoré sa budú riadiť hodnotením primeranosti minimálnych miezd na základe podmienok ako sú: 1. hrubá mediánová mzda, 2. hrubá priemerná mzda, 3. čistá mediánová mzda, 4. čistá priemerná mzda alebo 5. zabezpečenie dôstojnej životnej úrovne. Slovensko sa prakticky pri všetkých porovnaníach nachádza na najvyšších pozíciách v medzinárodných porovnaníach.

Otázkou však zostáva, aká mzda sa považuje za primeranú. Medzi členskými štátmi sú prirodzené rozdiely, ktoré sú kompenzované ich vlastnými opatreniami a predstavami o primeranej minimálnej mzde. Ukazovateľ priemernej mzdy však úplne ignoruje príjmovú štruktúru a je vysoko ovplyvnený odľahlými hodnotami na vysokej aj nízkej hranici príjmovej štruktúry. Mediánová mzda sa v niektorých krajinách neodhaduje každý rok a v iných má rôzne štatistické nedostatky. Hrubá mzda nereflektuje situáciu najlepšie, pretože daňové režimy sa v jednotlivých krajinách líšia.

Pred stanovením minimálnej mzdy podľa referenčnej hodnoty je dôležité si uvedomiť, že viazanie minimálnej mzdy na vyššie percento priemernej alebo mediánovej mzdy zvyšuje celkový priemer alebo strednú mzdu v danej krajine. Vzniká teda problém, že minimálne mzdy by sa neustále zvyšovali viac a viac, ako by mali pred viazaním, stalo by sa to hybnou silou zvyšovania cien a zároveň miery nezamestnanosti medzi nízko-produktívnymi zamestnancami. Zákonodarcovia by to mali mať na pamäti pred nastavením presného percenta z priemernej alebo mediánovej mzdy.

Všetky členské štáty majú odlišné daňové systémy, takže porovnanie čistej minimálnej mzdy s priemernou alebo mediánovou mzdou pravdepodobne preukáže presnú situáciu v oblasti blahobytu pracovníkov. Pre zamestnancov je dôležitá čistá mzda, nie hrubá mzda. Ale pre zamestnávateľov sú zasa dôležité mzdové náklady a práve ich veľkosť rozhodne o tom, aké vysoké negatívne dopady prinesie minimálna mzda. Európska komisia by mala vytvoriť tento druh porovnania, aby mohla správne vyhodnotiť situáciu.

Čo si z toho zobrať

Je potrebné si uvedomiť, že stanovenie minimálnej mzdy namiesto pomáhania nízkopríjmovým zamestnancom ich situáciu skôr sťažuje. Zamestnávatelia čelia zvyšovaniu nákladov, ktoré musia kompenzovať. Touto kompenzáciou sa často stávajú práve pracovné miesta zamestnancov s nízkymi mzdami.

V súčasnej situácii s koronakrízou, pri ktorej mnohí ľudia prišli o prácu, alebo ju nemôžu vykonávať v miere, akej boli zvyknutí, je každé obmedzenie vzájomnej dohody zamestnanca so zamestnávateľom tvrdou ranou pre zotavenie ekonomiky.

Skutočným cieľom by mala byť snaha zvyšovať produktivitu zamestnancov, za ktorú sú platení. Slepé zvyšovanie minimálnej mzdy, ktorá nie je založená na skutočnosti, môže vyústiť v stratu zamestnania najzraniteľnejších.

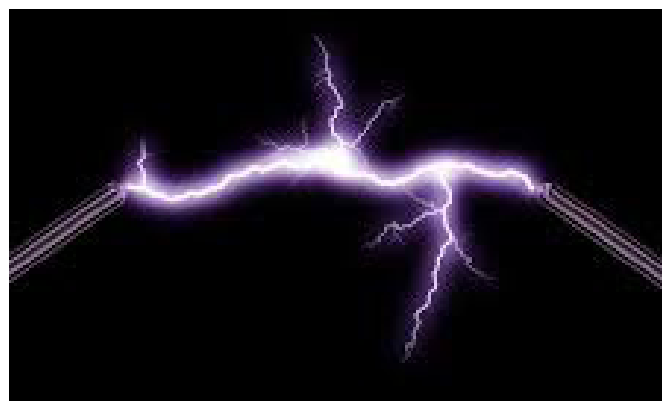
iness.sk, 14.9. 2020

Ako nepomáhať regiónom

Róbert Chovanculiak

Mnoho Slovákov strávilo tohtoročné prázdniny výletmi po slovenských horách. Tam si mohli všimnúť zaujímavý cenový fenomén - vysokohorskú prirážku. Pol litra kofoly a jedna horalka nemajú všade na Slovensku rovnakú cenovku. Viete si predstaviť, že by chcel nejaký politik riešiť túto „krivdu“ reguláciou? Ani ja nie. Ale stačí, že sa začneme rozprávať o cene za prácu, a už je oheň na streche.

Moderné odbory z Volkswagenu a minister práce prišli s návrhom, aby musel každý zamestnávateľ na Slovensku platiť rovnakú mzdu dvom svojim zamestnancom z opačnej strany republiky.

Zoberte si vašu obľúbenú maloobchodu sieť, ktorá má pobočku v Čadci a v Bratislave. S veľkou pravdepodobnosťou platí zamestnancom približne o 20 percent rozdielne mzdy. Snaha o regulovanie tohto rozdielu je možno menej smiešna ako v prípade s horalkami, ale o to nebezpečnejšia. Hoci sa to niekomu nemusí páčiť, mzda je cena. A tak v sebe mzda ako každá cena koncentruje množstvo lokálnych vedomostí a možností, ktoré je potrebné zohľadniť na trhu práce. Každý trh práce má inú ponuku zamestnancov, iný dopyt zamestnávateľov, iné náklady na logistiku, ale aj iné životné náklady pre ľudí. Nedávna štúdia NBS ukázala, že ak zoberieme do úvahy práve tieto posledné náklady, tak sa stratí až polovica rozdielov v platoch medzi regiónmi na Slovensku. Čo sa stane, ak politici zákonom prikážu ignorovať tieto rozdiely? Teda napríklad prikážu vyplácať bratislavskú mzdu v Poltári? Podnik na východe Slovenska bude musieť zvýšiť ceny miestnym spotrebiteľom, stane sa menej konkurencieschopný a pravdepodobne postupne skrachuje. A spolu s ním zanikne aj ono pracovné miesto. Alebo ani nevznikne - skúste si predstaviť, koľko investícií by nemeckí investori priniesli na Slovensko, keby nemeckí odborári presadili, že za rovnakú prácu musí byť rovnaká mzda aj na Slovensku. Čo sa, naopak, stane, ak politici prikážu vyplácať poltársku mzdu v Bratislave? Podnik v drahom meste nenájde dosť zamestnancov, alebo sa mu prihlásia len ľudia bez skúseností a rovnako to s ním pôjde dole vodou. Správne nastavená mzda je jednoducho kľúčová skúška správnosti podnikateľského nápadu.

To, že nejde len o nejaké teoretické úvahy, ale o reálne problémy, môžeme vidieť na dvoch konkrétnych príkladoch zo Slovenska. Na jednej strane sú tu učitelia, kde tabuľkové platy v školstve nezohľadňujú regionálne rozdiely. Tohtoročný priemerný plat učiteľa je 1 386 eur. To je krásna odmena pre učiteľa z dedinky na východe Slovenska. Ale nástupný plat 900 eur nepostačuje na život začínajúcemu učiteľovi v Bratislave. Výsledkom je, že v Bratislave dlhodobo chýbajú učitelia a deti nemá kto vzdelávať. Na druhej strane máme skúsenosti aj s opačnou situáciou, keď politici z Bratislavy nastavili príliš vysoké mzdy pre zaostávajúce regióny. Príkladom je minimálna mzda. Tá v posledných rokoch rástla extrémne rýchlo a výsledkom je, že mzdové náklady na predavačku sa priblížili k tisíc eurám mesačne. To je pre malé predajne na východe Slovenska neudržateľné, a preto tam nájdete množstvo dediniek bez obchodov.

Dobíhanie regiónov sa jednoducho nedá robiť cenovou reguláciou. Nepomôže, keď zákonom stiahneme bohatý kraj na úroveň chudobných. Ako v prípade platov učiteľov. Ani keď zákonom vytiahneme chudobný kraj na úroveň bohatého. Ako v prípade minimálnej mzdy. V oboch prípadoch nebude výsledkom vyššia životná úroveň, ale neobsadené pracovné miesta alebo nezamestnanosť.

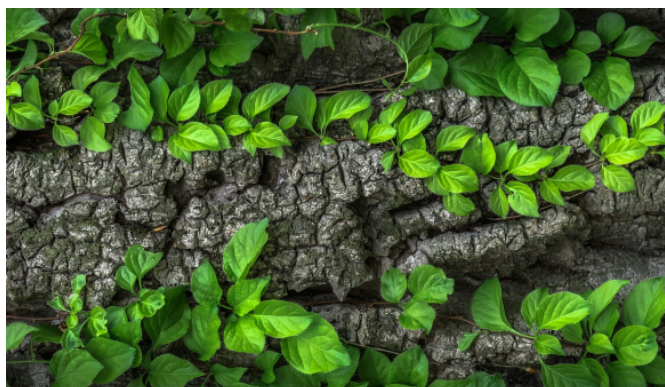
Pravda, 29.9.2020

O zelenej ekonomike bud'me úprimní

Martin Vlachynský

Jedným z pilierov plánu obnovy je vybudovanie „zelenej ekonomiky“. Je to podobne opočúvaný termín ako „znalosťná ekonomika“, či „priemysel 4.0“. Na rozdiel od nich ale nie je významovo prázdny ako tekvica na konci októbra. Bohužiaľ to, ako „zelenú ekonomiku“ prezentujú politici (nielen slovenskí) a následne mnohí novinári, je presným opakom jej obsahu.

Zelená ekonomika nie je o ekonomickom raste, nie je o zvyšovaní životnej úrovne, ani materiálneho blahobytu. Zelená ekonomika je nákladová položka. Jej obsahom sú primárne nové dane, motivácie do ekonomicky neproduktívnych činností, ako je separácia odpadu, či investície s návratnosťou ďaleko za horizontom ekonomickej zmysluplnosti. Nezbohatneme tým, že budeme draho zateplovať či meniť funkčné kotle, aby sme ušetrili pár eur mesačne. Zelená ekonomika znamená zníženie spotrebiteľského komfortu, kvality a dostupnosti výrobkov. Obalové materiály, doprava, elektronika, stavebné materiály, to všetko bude vďaka zelenej ekonomike drahšie. Čo z toho má byť zdrojom ekonomického rastu? To, že budete vyrábať

elektromobily, lebo ste zakázali spaľovacie motory, nie je „rast“, je to vynútená zmena technológie, teda náklad. Uhlíkové clo síce môže udržať konkurencieschopnosť európskeho priemyslu na domácej pôde, ale pre zvyšok sveta sa stanú európske výrobky nezaujímavými. Zelená ekonomika je jednoducho ekonomika chudobnejšia.

Môžete sa spýtať, že ako si teda pán ekonóm láskavo predstavuje iný spôsob znižovania emisií? Nuž, pravda je, že nijako. Znižovanie emisií je náklad, nedá sa spraviť bez toho, aby sa spotrebiteľ uskomnil. Ale bud'me voči sebe úprimní – nevolajme to rast.

Vezmime si také emisie z automobilov. Dnes máme euronormy, flotilové limity na produkciu CO₂, podporu elektromobilov, či chystané individuálne sledovanie spotreby a dane na „neekologické“ modely áut. Miesto toho všetkého by stačilo spraviť jednoduchú priamočiaru vec – radikálne zvýšiť spotrebnú daň z fosílnych palív. Efekt na spotrebiteľa by bol rovnaký (vyššia cena za dopravu), len by sme si ušetrili tie zložité regulačné tančiky okolo.

To sa ale nestane, pretože to by ľuďom ukázalo hneď a jasne na ich peňaženkách, že za znižovanie emisií sa musí draho platiť. A možno by si mnohí povedali, že z EÚ nechcú mať lídra v znižovaní emisií, ale lídra v pripravenosti na otepľovanie. A lepšie pripravená je tá krajina, ktorá je bohatá.

HN, 21.9.2020

Budúcnosť automobilov v Európe

Martin Vlachynský

Lada, Suzuki Jimny, Peugeot 508 GT, väčšina amerických automobiliek, možno onedlho komplet Mitsubishi... Ponuka značiek a ponuka spaľovacích motorov sa v Európe postupne zužuje. Najčastejšou príčinou sú rýchlo sa sprísňujúce emisné pravidlá. Najmä pre automobilky, ktoré nemajú EÚ ako primárny trh, prestáva dávať zmysel ponúkať tu automobily nespĺňajúce normy. A bude to ešte tvrdšie.

Nad európskymi šoférmi sa postupne zlietlo niekoľko emisných mračien. Pred pár týždňami prišla Európska komisia s plánom ešte tvrdšieho znižovania emisií v EÚ do roku 2030. Zároveň od januára 2021 prestane platiť 5% výnimka na flotilové emisie CO₂. Okrem toho EÚ plánuje zaviesť meranie reálnej spotreby paliva v jednotlivých autách. Prirátajme k tomu samozrejme postupné zvyšovanie euronoriem (európske emisné štandardy – známe EURO, ktoré definuje hodnotu oxidov dusíka, pevných

častíc a ďalších súčastí výfukových plynov). To, že slovenská vláda chce zvýšiť registračnú daň pre „neekologické“ automobily je už len čerešničkou na torte.

Čo to bude znamenať pre autá a automobilky? Dnes platí, že priemerné emisie áut jednej značky nesmie prekročiť 95 gramov CO₂ na kilometer. Automobilka teda môže predávať aj auto s nadpriemernými emisiami, ale to musí byť vyvážené predajmi áut s podpriemernými emisiami, aby výsledok bol 95 gramov na kilometer. Veľmi výhodné sú v tomto ponímaní elektromobily, ktoré majú normované emisie 0g/km. Každý predaný elektromobil tak automobilke „pomôže“ predávať automobil s nadlimitnými emisiami. Ešte tento rok platí výnimka, podľa ktorej sa uvedený limit **nevzťahuje na 5% registrovaných áut danej značky**. Vďaka tomu sa na trhu objavovali aj autá ako Ford Mustang V8 s emisiami okolo 270 g/km.

Méta 95 g/km je extrémna. Chémia a fyzika nepustia – spálenie litra benzínu vytvorí zhruba 2400 gramov CO₂ a spálenie litra nafty zhruba 2640 gramov CO₂. Priemerná normovaná spotreba automobilov tak podľa požiadaviek EÚ musí byť 4 litre benzínu alebo 3,6 litra nafty. Takéto hodnoty v bežnej prevádzke nedosahujú žiadne nehybridné autá. A nezachránia to ani predaje elektromobilov a hybridov. V roku 2018 mala najnižšie priemerné emisie v EÚ mimo Tesly vďaka rozsiahlemu elektro-programu Toyota s priemernou hodnotou 99,9 g/km, najhoršie Subaru nepodliezlo ani 160 g/km, ale zle je na tom aj taký Jaguar-Land Rover s 158 g/km. Priemer automobiliek sa pohyboval okolo 120 g/km. Odvtedy sa čísla pravdepodobne mierne zlepšili, no 95 gramov na kilometer je bez obrovského nárastu predaja elektromobilov nereálna meta.

Top Manufacturers ranked by Average CO₂ emissions (Volume weighted) Europe-23

JATO

Manufacturer	Av. CO ₂ 2018 (g/km)	Av. CO ₂ 2017 (g/km)	Δ (g/km)
1 Tesla	0.0	0.0	0.0
2 Toyota	101.3	102.3	-1.0
3 Nissan Group	112.9	115.9	-3.0
4 Renault Group	113.2	109.8	+3.4
5 PSA	114.2	111.9	+2.3
6 Suzuki	114.2	114.9	-0.7
7 VW Group	121.2	121.0	+0.2
8 Hyundai-Kia	121.9	121.1	+0.8
9 Ford	123.7	120.8	+2.9
10 FCA	125.3	120.1	+5.2
11 Honda	127.0	127.3	-0.3
12 BMW Group	127.1	120.6	+6.5
13 Volvo	130.2	124.5	+5.7
14 Daimler	134.3	125.1	+9.2
15 Mazda	135.2	131.2	+4.0
16 JLR	158.2	151.3	+6.8
17 Subaru	160.3	159.7	+0.5
18 Mahindra	164.4	158.8	+5.6
19 GM	255.8	258.3	-2.5

Manufacturers selling 300,000+ units/year

Za porušenie emisných pravidiel je pokuta pre automobilky. Tá dosahuje hodnotu 95 eur za každý gram CO₂ navyše za každé vozidlo. Ak teda priemerné registrované vozidlo nejakého výrobcu má emisie 115 g/km (20g nad limit) zaplatí automobilka za každý predaný kus pokutu 1900 eur. Pri cene auta napríklad 19 000 eur táto pokuta fakticky predstavuje 10% daň. Spomínaný Ford Mustang bude musieť automobilka vyvážiť dvoma predanými elektromobilmi za každý jeden Mustang predaný v EÚ, alebo zaplatiť pokutu 16 600 eur za každý jeden kus. Pripomíname, že tento rok ešte naposledy pomáha spomínaná 5% výnimka. Automobilkám ostáva ešte jedna barlička – do roku 2022 môžu získať od EÚ bonusové kredity znižujúce jej emisný priemer až o 7,5 g/km, ak vo svojich vozidlách predstavia „eko inovácie“ podľa požiadaviek EÚ.

Pokuty pre automobilky sa podľa niektorých odhadov môžu vyšplhať na **20 mld. eur ročne** na európskom trhu, kde sa

predá 15 miliónov nových áut ročne. Podľa pesimistickejších výpočtov **to môže byť dokonca až 34 miliárd eur ročne**. **Pokuty bude uvažovať Európska komisia, a výnosy budú všeobecným príjmom rozpočtu EÚ**. Pre porovnanie, celý rozpočet EÚ dosiahol v roku 2019 zhruba 166 miliárd EÚ. Pokuty za emisie sa tak pre EÚ stanú veľmi významným zdrojom peňazí.

Tieto pokuty nedopadnú na všetky automobilky rovnomerne. Ak si vezmeme priemerné emisie z roku 2018, tak Toyota bude platiť pokutu okolo 0,5 miliardy eur ročne, čo je zhruba 3% jej minuloročných globálnych ziskov. No VW bude musieť nájsť okolo 9 miliárd eur, čo by ho pripravilo o ¾ minuloročného zisku. PSA by dokonca pokuta vyšla skoro 2-krát vyššia, ako bol ich minuloročný zisk! Bez zisku samozrejme nie je možné existovať, pretože zisk je zdrojom pre investície.

Čo s tým môžu automobilky robiť? Môžu sa spájať s výrobcami elektromobilov, aby si mohli ich predaje započítať do bilancie. Lenže to už urobil Fiat-Chrysler, ktorý sa za poplatok zhruba **0,5 miliardy eur ročne** „emisne“ spojil s Teslou. A iný veľký čistý výrobca elektromobilov nie je. Automobilky môžu samozrejme vyvíjať efektívnejšie motory, prevodovky, ľahšie konštrukcie, aerodynamickejšie tvary. Ale fyzika a chémia nepustia, spotreba pod 4 litre je pri zachovaní úžitkových vlastností (rozmer, nosnosť, výkon, bezpečnosť) technicky reálna možnosť tak pre mini automobily. Preto najčastejšou stratégiou bude, že automobilky budú v EÚ zásadne zužovať ponuku motorov, ale napríklad aj pohonu 4x4. Alebo to zabalia úplne, ak je EÚ pre nich len druhotný trh, čo je prípad najmä viacerých japonských automobiliek.

Automobilky môžu rozširovať ponuku hybridov, ktoré majú normované spotreby nižšie. Aj preto vidíme čerstvú záplavu (aspoň mild-) hybridov aj u značiek ako Suzuki, či Subaru. Lenže – akonáhle sa začne merať reálna spotreba, táto stratégia prestane do značnej miery fungovať. Každému je jasné, že dvojtonový Outlander PHEV nemá reálnu spotrebu benzínu 2 litre ...

Preto bude ešte väčší tlak na zvyšovanie predaja elektromobilov akejkoľvek značky. Nie som ich fanatický odporca, oproti spaľovacím motorom majú elektromobily mnohé výhody. Ale tie sú kompenzované početnými nevýhodami, ktoré len tak za rok či dva nezmiznú. Pobežovanie s predĺžovačkami po Petržalke, či letný prejazd do Talianska so stiahnutou klímou a piatimi 40-minútovými zastávkami na nabíjačkách (dúfajme, že nebudú pokazené, alebo obsadené...) nie je preferovaný veľa šoférmi. Takže aby sa elektromobily predávali ako prvé auto do rodiny, alebo do firemných flotíl, cena bude musieť ísť radikálne dole. A to bude možné len ak automobilky intenzívne spravia krížové dotácie medzi svojimi modelmi – nižšie ceny elektromobilov vykúpia vyššími cenami spaľovacích áut.

Najčastejšie riešenie bude ale to posledné – premietnutie emisnej pokuty do ceny automobilu. Výsledok bude taký, že aj emisie ostanú, aj nové automobily budú drahšie, aj ich bude menší výber. Koza mŕtva a vlk hladný.

Ak nedočkavo čakáte odpoveď na otázku, ako teda znížiť emisie, tak sa jej nedočkáte. Znižovanie emisií je nákladová položka, ktorej zaplatať sa nedá obísť nejakým trikom. Jediná otázka je, či práve tieto náklady sú relevantné očakávaným prínosom na zníženie efektov globálneho otepľovania. Podiel EÚ na globálnych emisiách oxidu uhličitého je 22%.

Podiel automobilov na emisiách v EÚ je 12%. Európske autá teda prispievajú ku globálnym emisiám necelými tromi percentami. Zníženie emisií áut v EÚ o 20% (čo zhruba zodpovedá dosiahnutiu cieľa 95g/km) zníži svetové emisie CO₂ zhruba o 0,5% ročne. Aký reálny zmysel má obrovské skokové znížovanie emisných limitov automobilov? Nebolo by vhodnejšie venovať viac času a financií na iných emisných frontoch? Alebo, keďže zvyšok sveta nepostupuje zďaleka tak tvrdo ako EÚ, nemali by sme sa skôr pripravovať na globálne otepľovanie, než behať za výfukmi a skúmať každý gram uhlíka?

Autožurnál, 9.10. 2020

Stanovisko INESS k návrhom Európskej komisie v oblasti pracovných podmienok na platformách zdieľanej ekonomiky

INESS

INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz spoločne s ďalšími európskymi think-tankmi zaslal stanovisko predstaviteľom Európskej rady, Európskej komisie a Európskeho parlamentu, v ktorom vyjadruje **nesúhlas s prístupom, akým navrhuje Európska komisia zmeniť podmienky práce na platformách zdieľanej ekonomiky.**

Európska komisia (EK) publikovala štúdiu na tému pracovných podmienok pracovníkov na platformách zdieľanej ekonomiky. Táto štúdia identifikovala kľúčové výzvy spojené s prácou na platformách. Medzi tieto výzvy patrí **zamestnanecký status, autonómia a informácie dostupné pracovníkom** o ich pracovných podmienkach a riešení prípadných sporov alebo diskriminácie.

V štúdii sú popísané viaceré spôsoby, akými členské štáty postupovali pri riešení týchto otázok a navrhuje verejné politiky, ktoré by zvýšili ochranu pracovníkom na platformách.

V našom stanovisku tvrdíme, že ak má zdieľaná ekonomika nejaké problémy s podmienkami pracovníkov, tak sú to tie spojené s **prehnanou reguláciou na trhu práce**. A jedna z hlavných **pridaných hodnôt** zdieľanej ekonomiky je, že sa na ňu tieto **regulácie spravidla nevzťahujú**.

Namiesto toho prináša zdieľaná ekonomika vlastné spôsoby ako zabezpečiť kvalitné a bezpečné prostredie pre svojich

pracovníkov. Tieto sú založené predovšetkým na **reputačných mechanizmoch a silnej konkurencii pracovníkov**.

Nové regulácie a intervencie do dobrovoľného vzťahu medzi platformami zdieľanej ekonomiky a pracovníkmi na týchto platformách **môžu ohroziť práve túto pridanú hodnotu**.

Na pracovníkov zdieľanej ekonomiky by sa nemali vzťahovať rovnaké regulácie ako na klasických zamestnancov z viacerých dôvodov. V prvom rade charakter práce na platformách je viac **flexibilný a slobodný**, než je tomu v klasickom zamestnaní. Toto sú zároveň benefity, ktoré si samotní pracovníci platformami najviac vážia a boli by ohrozené zavádzaním regulácií.

Po ďalšie je potrebné uviesť, že samotní pracovníci svojím rozhodnutím nainštalovať si aplikáciu a začať vykonávať prácu pre platformy jasne **demonštrovali preferenciu pre tento typ práce oproti klasickému zamestnaniu**. Toto by mal byť pre regulátorov jasný signál, že im tento typ práce aj s jeho podmienkami vyhovuje.

Výhody v podobe flexibility práce na platformách sa ukázali predovšetkým počas koronakrízy, kedy platformy **dokázali vytvoriť dostatočný zdroj ponuky práce pre ľudí**, ktorých klasické zamestnania boli z dôvodu poklesu dopytu zákazníkov alebo z dôvodu rozhodnutia štátu zatvorené.

Napríklad kuriérske, a donáškové platformy v USA vytvorili prácu pre stotisíce ľudí v priebehu niekoľkých týždňov. Tieto benefity by sa **nemohli uskutočniť**, keby sa na týchto pracovníkov a ich pracovné mieste vzťahovala rozsiahla regulačná záťaž klasického zamestnávania.

Viac o našom spoločnom stanovisku sa dočítate v anglickom jazyku tu: [Position paper on the European Commission's report on the working conditions of platform workers](#)

iness.sk, 12.10. 2020

Politici ako investori

Martin Vlachynský

Kto je Veštec z Omahy? Samozrejme, Warren Buffet. Meno tohto investora môžeme pokojne zaradiť medzi svetové celebrity po boku Lionela Messiho a Arnolda Schwarzeneggera. Jeden má čuch na loptu, druhý na dychberúce akčné filmy, no a Buffet má čuch na investície.

Investovať je ťažké. Alebo inak – investovať ziskovo je ťažké. Kto to dokáže robiť dobre, stane sa bohatý a niekedy k tomu

aj slávny. Investovanie sa nedá naučiť v škole ako zváranie alebo účtovníctvo. Úspešný investor kombinuje vzdelanie, skúsenosti, emocionálnu sebakontrolu, či schopnosť kalkulovať s mnohými neznámymi. Ale aj tí najlepší môžu 99-krát zainvestovať dobre a 1-krát závratne prestreliť.

Ako dobre by obstál ako investor priemerný politik, úradník či analytik na ministerstve? Nejednu ukážku sme v nedávnej minulosti zažili. Pri niektorých verejných projektoch je nízka návratnosť investície zjavná aj náhodnému okoloidúcemu. Ako pri nevyužívaných železničných prekladiskách, či letiskovej hale zaplnenej na tretinu kapacity. Pri mnohých mizivú návratnosť investície tušíme, ale vyhodnotiť nevieme, pretože sa nemerá. Stačí spomenúť e-government za miliardu eur.

Našťastie, pred mnohými investičnými dobrodružstvami boli občania tejto krajiny uchránení vďaka tomu, že politici na ne jednoducho nemali peniaze. Širokorozchodná železnica či tretia jadrová elektráreň ostali len na papieri - hoci aj ten papier stál milióny.

No politickým investorom svitá na lepšie časy. Miliardy z EÚ im dajú možnosť realizovať svoje najtajnejšie sny. Ich prvé podoby sa už zjavujú. Jeden má vodíkové vlaky, ďalší chce stavať nemocnice, tretí ťahať optické siete. Ideme investovať do vzdelanostnej, inkluzívnej, zelenej, digitálnej a neviem akej ekonomiky. Náš priemysel bude 4.0 a samozrejme inovačný a s vyššou, ak nie najvyššou pridanou hodnotou.

Balík obnovy bude výsledkom stretnutia súkromných snov politikov, obhádzaný vzletnými frázami. Nemocnica či recyklačné centrum predsa musia byť automaticky „dobré“ investície, veď všetci chceme lepšie zdravie a menej smetí, no nie? Ak bude treba, analytici pripraví excel, z ktorého bude jasné, že vložené euro sem nám o 20 rokov prinesie tri eurá tam.

Toto je insitná predstava o investovaní. Akási kreacionistická ekonomika, kde podobne ako v počítačovej hre naklikáme budovy a políčka a potom už len sledujeme, ako nám podľa presne daných pravidiel pribúdajú zlaté mince. Dianie v ekonomike je ale viac evolúciou, ako kreacionizmom. Podnikatelia skúšajú na trhu rôzne mutácie nápadov na uspokojenie množstva potrieb spotrebiteľov. Mnohí neuspeli a ruiny ich nepodarených investícií nás potom strašia roky. Ale ich nápady sú línie, ktoré vymrú. Ak im nepomôže štát alebo centrálna banka, náklady svojho chybného rozhodnutia nesú oni a tí, čo ich priamo podporili zo svojich peňaženiek.

V prípade štátu ako investora to takto nefunguje. Štátne investície väčšinou nedostávajú spätnú väzbu z trhu. Ak ju dostanú, môžu ju odignorovať. Ak neuspeli, stačí zintenzívniť prívod verejných zdrojov a zase obživnú. V mýnuse dokážu fungovať roky, aj dekády a ich prežívanie je prezentované ako známka úspechu zaobaleného do pozlátky verejného záujmu.

Nestraší ma však to, že takéto investície bude musieť zaplatiť daňovník zo zdrojov, ktoré budú potom chýbať inde. Najviac ma straší, že takéto z daní podporené projekty vtrhnú v podobe štátnych a pološtátnych podnikov do sektorov, kde dnes funguje konkurencia.

Vďaka svalom vybudovaným z európskych finančných steroidov postupne vytlačia zdravé súkromné investície a nahradia

ich politickým rozhodovaním. Už sú tu nápady na štátne IT firmy, štátnych developerov, môžeme čakať štátne investície do odpadového hospodárstva, dopravných služieb a mnohých ďalších. Konkurenčný boj podnikateľov ustúpi, najlepšie riešenia budú vyberať politici.

Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti [považujeme za danajský dar EÚ](#), ktorý nás bude strašiť oveľa dlhšie ako koronavírus. Centrálne plánovaná alokácia kapitálu [oslabí už tak biedny rast životnej úrovne v EÚ](#). Dá sa s tým okrem nariekania niečo robiť?

Základom je uvedomenie si, že všetko bude treba raz splatiť. Miesto naivného dúfania, že naši politici majú schopnosti Warrena Buffeta a že nimi nasmerované investície sa nám o 20 rokov dvojnásobne vrátia, šetrimo už dnes.

Využime zdroje z EÚ tak, aby sme nimi dokázali aspoň čiastočne nahradiť dnešné verejné výdavky, aby neprišlo k ďalšiemu rapidnému zväčšeniu štátu a následnému nárastu daní a odvodov, ako sme to videli po roku 2008. Smerujme zdroje tam, kde sú dnes jasné a uchopiteľné kapitálové diery (niektoré cesty, niektoré železnice, niektoré nemocnice...). Ale hlavne, nepúšťajme politikov s ich projektmi na fungujúci trh. Ak dnes niečo robí podnikateľ, robí to lepšie a lacnejšie, ako to bude robiť politik.

SME, 30.9. 2020

Monopol nie je všemocný, má aj veľa nášľapných mien

Róbert Chovanculiak

Na Slovensku sa znova rozpútala debata o tom, čo malo byť štátne a kde nevpuštiť súkromných vlastníkov. Najskôr to bola kritika neodkúpenia VSE, potom nápad zlúčiť zdravotné poisťovne do jednej veľkej štátnej. A teraz je návrh vybudovať verejné spaľovne odpadu z úst trnavského primátora, ako protireakcia na zámer súkromného investora.

Za kritikou súkromných vlastníkov sa najčastejšie nachádza strach z ich svojvôle. Niektorí politici si myslia, že keď niekde rozhoduje súkromný investor, tak si v zásade môže robiť, čo chce. Teda nastaviť podmienky a ceny, aké mu budú vyhovovať. A to na úkor nás všetkých, spotrebiteľov.

Toto je však veľmi zjednodušený, statický a empiricky nepodložený pohľad na fungovanie trhu. V ekonómii existuje niečo, čo sa nazýva teória „contestable market“ teda teória „napadnuteľných trhov“. Táto teória vysvetľuje, že aj keď je na trhu len jedna firma, tak si nemôže robiť, čo chce. Nemôže napríklad bezhlavo zvyšovať ceny. Dôvodom je, že musí počítať aj s potenciálnymi, ešte neexistujúcimi konkurentmi, ktorí ešte len za rohom čakajú na jej zakopnutie.

To však nutne neznamená, že keď distribučná spoločnosť alebo veľká tepláreň zvýši svoje ceny, tak hneď vedľa niekto vybuduje alternatívnu sieť, teplárenskú spoločnosť či spaľovňu. Je totižto pravdou, že tento typ biznisu zvykne mať vysoké vstupné náklady.

Za rohom však nemusia stáť len klasickí konkurenti, ale aj úplne nové inovácie, ktoré dokážu nahradiť tradičných poskytovateľov. A to aj bez nutnosti preinvestovať veľké miliardy. Napríklad lokálny zdroj elektriny či tepla, zmena energetického mixu, zvýšenie recyklácie, úprava technologického postupu, ale aj investícia do úspornejších strojov, či zateplenie.

Navyše, aj tento strach politikov je statický. A to kvôli tomu, že nepočíta s postupným vývojom v čase. Predpokladá, že keď súkromný výrobca postaví svoju spaľovňu alebo tepláreň, napoja sa na ňu všetci spotrebitelia, či dodávatelia odpadu (obce). A následne príde k dohadovaniu sa o cene, kde logicky už spotrebitelia ťahajú za kratší koniec. V skutočnosti je dynamika celého vyjednávania úplne iná. Ak má firma zámer začať poskytovať nejaké dlhodobejšie služby spotrebiteľom, tak pre obe strany je výhodné znížiť neistotu a dohodnúť si dlhodobý kontrakt, kde sú špecifikované podmienky do budúcnosti. A v takejto situácii je už vyjednávacía pozícia oveľa vyrovnanejšia.

No a v poslednom rade neobstojí politický strach voči súkromným vlastníkom ani empiricky. Nežijeme totižto vo svete, kde sú spotrebitelia odkázaní len na jeden typ služby so žiadnymi alternatívami. Každá služba má množstvo viac či menej vzdialených substitútov. Ak ide o spaľovne, tak môžeme odpad ďalej skládkovať, alebo ho recyklovať alebo dokonca vyvážať a platiť za jeho spracovanie niekde inde. Monopoly a oligopoly nájdeme všade okolo seba. Operačný systém, letecké motory, či niektoré vzácne komodity – na žiadnom trhu nepanuje dlhodobá cenová svojvôľa.

Z týchto troch dôvodov je strach politikov voči súkromným vlastníkom neopodstatnený. Kde by však súčasní politici mali mať väčší strach, sú ich budúci kolegovia. Politici pri moci zvyknú zabúdať na to, že sú vo funkcii len dočasne a po nich nemusia prísť takí čestní a dobromyseľní ľudia, za akých oni považujú sami seba.

A to je najväčší problém štátneho vlastníctva. Neexistuje nikto so zodpovednosťou, len striedanie sa lepších a horších manažérov s rôznymi motiváciami. Niektorí spravia v štátnych podnikoch priadok, zreformujú ich a iní ich následne oberú ako vianočný stromček. A občanom nezostane nič len platiť milióny za ich straty. Posledným príkladom nech je návrh na transfer 100 miliónov do štátnej zdravotnej poisťovne.

Prečo je konkurencia v zdravotnom poistení dôležitá

Martin Vlachynský

Každoročná prepoisťovacia kampaň zdravotných poisťovní je dobrou príležitosťou pripomenúť si, aký zmysel má konkurencia v zdravotnom poistení. Zo strany slovenských politikov je to asi najčastejšie spochybňovaný aspekt slovenského zdravotného systému.

Pred rokmi sa poisťenci lákali na ľadvinky a balenie celaskonu zdarma. Dnes je zoznam ponúkaných benefitov pre poisťencu podstatne širší a pri troche premýšľania môže poisťenec reálne ušetriť cez 100 eur ročne. Pri priemerných ročných odvodoch zamestnanca 1800 eur to nie je dramatická, ale ani zanedbateľná suma. Bod jedna pre konkurenciu. Vo vymýšľaní kreatívnych benefitov nezaostáva ani štátna poisťovňa. Za popoháňanie obvykle skostnateneho štátneho podniku píšem konkurencii druhý bod.

Partnermi poisťovní sú aj poskytovatelia zdravotnej starostlivosti. Tí môžu tretí bod konkurencii pripísať za to, že vždy môžu tú najštedrejšiu ponuku použiť ako odrazový mostík pre vyjednávanie o úhradách s ostatnými dvoma poisťovňami. Konkurencia je nielen vo výške platieb, ale aj vo forme. Poisťovne v rôznom tempe rušia limity, poskytujú príplatky za telefonické konzultácie, či benefitujú rôzne nadštandardné vyšetrenia.

Zdravotný systém musí balansovať množstvo poskytnutej zdravotnej starostlivosti a zdroje, ktoré sa na ňu minú. Zdravotné poisťovne sú dnes prakticky jedinými strážcami peňazí v systéme, aj keď za to schytávajú od politikov, pacientov, aj médií. Ak budú šetriť príliš, poisťenci budú nespokojní a odskočia. Ak budú šetriť málo, zhoršia sa im hospodárske výsledky.

To máme päť či šesť bodov pre konkurenciu. No mohlo by to byť oveľa viac. Hlavnou zbraňou v konkurenčnom prostredí je vždy produkt. A tu je problém. Ani dlhý zoznam benefitov nezmení to, že produkty zdravotných poisťovní sa príliš neodlišujú. Ako by teda mohla vyzeráť konkurencia v produktoch?

Najskôr si povedzme, ako by asi nevyzerala. Veľmi malý priestor je v samotných medicínskych výkonoch. Tie by mali byť dané štandardmi vytvorenými a menenými na základe vedeckého poznania. Ak vieme, že slepé črevo sa operuje takým postupom, mal by sa používať ten. Ak je vhodný onen katéter, použiť sa má ten.

Dnes vieme, ako liečiť akútne infarkt myokardu, ale nevieme, ako pomôcť 31-ročnému človeku s miernou nadváhou a rastúcou inzulinovou rezistenciou, ktorý bude mať prvé problémy o 15 rokov. Niektorí potrebujú motivovať finančne, iní schopného výživového poradcu a tretiemu pomôžu len lieky. Metabolický symbol, poškodenie pohybového aparátu či problémy so srdcom – v manažmente týchto hrozieb môže konkurencia poisťovní zohrávať podstatnú úlohu. V súčasnom systéme však chýba diel do skladačky – možnosť dlhodobých kontraktov. Ak sa poisťovňa nemôže podieľať na dlhodobých úsporách plynúcich z dobrého zdravia, nedokáže takýto produkt ziskovo ponúkať.

Ďalším priestorom je dostupnosť. Napríklad ja nemám problém cestovať za zdravotnou starostlivosťou desiatky, alebo aj stovky kilometrov. Ak by mi poisťovňa ponúkla, že regionálne budem mať dostupné minimálne služby, ale v niekoľkých centrách budem mať kratšie čakacie doby, presné objednávanie a milú recepčnú s kávou, tak beriem. Určite sú poisťenci, ktorí zase preferujú služby čo najbližšie ku svojmu bydlisku a na čakanie v čakárni sú zvyknutí. Takýto model rôznych produktov majú napríklad holandské zdravotné poisťovne. Ďalšou formou odlíšenia môže byť rôzna miera spoluúčasti, podobne ako pri havarijnom poistení auta. Tým by sa do hry dostala aj konkurencia v cene, nielen kvalite.

Nechajte produktové inovácie kvasiť zopár rokov a sektor sa môže zmeniť k nepoznaniu. Kombinácia zdravotného poistenia s poistením kritických chorôb, zdieľanie biodát zo smart hodiniek, či profilu zo Stravy, výmenou za nižšie poistné, tri týždne rekonvalescencie v Thajsku zdarma, ak si tam nechám vymeniť bedrový kĺb, dohoda s Mayo Clinic, že automaticky dostanem druhé posúdenie na každú vážnejšiu diagnózu... a takto tu môžem snívať, až kým nezoderiem klávesnicu.

Svet, v ktorom emancipovaní spotrebiteľia-laici si nevyberajú operáciu (ako niektorí kritici konkurenciu produktov v zdravotníctve kreslia), ale vyberajú si spotrebiteľský zážitok. Konkurencia to môže dokázať a pritom nikomu neubrať zo šance dostať medicínsku pomoc.

Činnosť INESS podporila aj poisťovňa Dôvera

Trend, 8.9. 2020

8 dôvodov prečo nezvyšovať kapitál VŠZP

INESS

INESS so znepokojením vníma avizovanú snahu z verejných zdrojov vykonať rozsiahly kapitálový vklad do štátnej Všeobecnej zdravotnej poisťovne. **Takéto rozhodnutie by bolo zásadným krokom späť pre slovenské zdravotníctvo.**

Je na to minimálne osem dôvodov:

1. Obrovský výdavok 100 miliónov eur nemá žiadnu pozitívnu späťnosť s kvalitou a dostupnosťou zdravotnej starostlivosti pre slovenských pacientov. Naopak, je pokračovaním tradície oddlžovania neefektívne sa správajúcich subjektov a podporovaním morálneho hazardu. Navyšovanie imania sa udialo aj pred rokom 2010. Po obrovskej strate z roku 2016 ho chystala v roku 2018 aj Ficova vláda, poisťovňa vtedy dokázala z problému ešte vyrásť.

2. Najvyššie výdavky za zdravotnú starostlivosť nie sú pozitívnu vlastnosťou, ale definíciou neefektívneho nakupovania zdravotnej starostlivosti. O neefektivitě svedčí aj fakt, že VŠZP má zhruba 660 zamestnancov na milión poistencov, kým súkromné majú priemerne 450. Podobne tak aj kauzy ako teta Anka či úpadok majetku spoluvlastneného VŠZP (kúpele Sliač, v ktorých dokonca v roku 2017 VŠZP zvýšila svoj podiel odkúpením podielu súkromného spoluvlastníka).

PODIEL ZAMESTNANCOV NA MILIÓN POISTENCOV

INESS

3. Poistenci hlasujú každý rok v septembri svojim výberom poisťovne signalizujú skôr preferenciu občanov zmenšovať objem zdrojov štátneho subjektu. Ďalší veľký presun z dominantnej štátnej poisťovne k súkromným s najväčšou pravdepodobnosťou nastane aj tento rok. Za posledných 10 rokov VŠZP tak stratila okolo 600 000 poistencov.

4. Je to de facto začiatok likvidácie konkurencie v zdravotnom poistení. Práve tá odhalila hlbokú neefektivitu štátnej poisťovne.

5. VŠZP hrá na tom istom ihrisku ako súkromné poisťovne a mala rovnakú možnosť tvoriť zisk a vybudovať si rezervy. Každá poisťovňa má možnosť vytvoriť zisk len z príjmov svojho kmeňa poistencov, nie zo „spoločného“, pretože taký neexistuje.

6. Štát neustálym znižovaním platby za svojich poistencov, vrátane poistencov súkromných poisťovní, „ušetril“ stovky miliónov. Tisíce ľudí v karanténe, či na OČR sa v roku 2020 stali (dočasne) poistencami štátu, štát však za týchto dodatočných poistencov neplatil ani euro. Z týchto peňazí, na ktoré sa poskladali všetci, by teraz profitovali len poistenci štátnej poisťovne.

7. Platba za poistencov štátu nie je dobrovoľné charitatívne rozhodnutie vlády, ani žiadna „pomoc“, nie je to „spoločný“ zdroj, ale splnenie záväzku zaplatiť poistné zdravotnej poisťovni na základe slobodného výberu poistenca. Chýbajúce zdroje za štátnych poistencov pochopiteľne prináležia všetkým poisťovniam, ktoré majú štátnych poistencov.

8. Ponuka kapitálového vstupu do súkromných poisťovní nie je alternatívou. Štát môže znižovaním platby za poisťencov štátu tohtoročnú situáciu opakovať každý rok a súkromné poisťovne tak postupne celé vyvlastniť – tým, že nebude platiť za služby pre svojich poisťencov.

Štát by mal zvýšiť platbu za svojich poisťencov bez ohľadu na to, pre ktorú poisťovňu sa rozhodli. Ak považuje súčasné množstvo zdrojov v systéme za dostatočné a platbu zvýšiť nechce, musí akceptovať, že najslabšie články to neprežijú.

Z dlhodobého hľadiska je otázne, aký prínos má pacient a zdravotníctvo zo štátneho vlastníctva dominantnej poisťovne. Tá má opakujúce sa finančné problémy a stráca veľké množstvo klientov, čím ako štátny majetok neustále stráca na hodnote. Jej rozdelením a predajom by štát potenciálne mohol získať aj niekoľko miliárd eur, ktoré by boli v zdravotníctve využiteľné lepšie. Vstup nových investorov do slovenského zdravotníctva by podporil konkurenciu a sektor by sa zbavil politickej otázky, ktorá už 15 rokov vo verejnej diskusii blokuje všetky ostatné témy.

Činnosť INESS podporila aj poisťovňa Dôvera

Blog N, 13.8. 2020

Všetko alebo niečo

Martin Vlachynský

V slovenskom zdravotníctve je množstvo tém na diskusiu o zlepšení. Ale žiadna nie je tak emocionálna, ako téma liekov. Neprejde týždeň, aby sa v správach neobjavil zúfalý človek, neraz malé dieťa, ktorý sa nedostal k liečbe. Čo s tým?

Najskôr si povedzme, že k liečbe sa dostane každý. Ak na nejakú chorobu existuje liek, v slovenskom systéme ho dostanete. No nie vždy sa jedná o „state of the art“, teda aj najnovšiu liečbu, aká vo svete existuje. To nemusí byť automaticky problém. Nemalá časť inovácií je len „pocukrovaním“ starých liekov. [Minuloročná štúdia](#) v časopise BMJ (kedysi British Medical Journal) prišla k záveru, že 58% liekov, ktoré vstúpili na nemecký trh v rokoch 2011-2017, neprinášala žiadnu pridanú klinickú hodnotu (hoci mohli prinášať nižšiu cenu).

Potom je tu ale skupina nedostupných liekov, ktoré majú sľubné a zásadne lepšie výsledky oproti štandardnej liečbe, ale častokrát aj astronomickú cenovku. Dvojmiliónová Zolgensma na liečbu spinálnej svalovej atrofie si aj na Slovensku užila slávu. Napriek mylnej predstave väčšiny obyvateľov, zdravotné poisťovne

majú limitované možnosti, čo robiť. Pokiaľ liek nie je v EÚ ani registrovaný (donedávna to bol prípad aj Zolgensmy), je pre poisťovňu na úrovni mesačného kameňa, alebo liečivého kryštálu. Môže to akurát zasponzorovať, ako by zasponzorovala športovca. Ak je liek registrovaný, ale nie kategorizovaný, poisťovňa ho môže schváliť „na výnimku“, ak o to požiada pacientov lekár. Tento proces je zdĺhavý a pre pacienta úplne zahmlený, ale zhruba 85% výnimiek poisťovne schvália.

Výnimkám sa viac ako poisťovne bránia politici, hoci väčšina z nich by si radšej jazyk odrezala, ako to povedala nahlas. Minulá vláda dokonca novelou zákona o liekoch z roku 2018 chcela výnimky úplne zrušiť. Bolo to v súlade s odporúčaniami Hodnoty za peniaze. Kategorizované lieky musia preukázať svoj ekonomický zmysel, pri liekoch na výnimku však nevieme, aká je ich hodnota za peniaze. Novela však nevyšla a poisťovne ďalej schvalovali výnimky. Neschválenie liečby často nesie také ťažké PR následky, že poisťovne radšej tie milióny obetujú.

S príchodom množstva nových drahých liekov však táto situácia bude čoraz menej udržateľná. Stále viac pacientov bude blúdiť v neistom svete výnimiek a zdravotníctvo bude krváčať viac peňazí na niekedy efektívnu, ale niekedy neefektívnu liečbu.

Cesta von nie je ľahká, inak by ju zdravotníctvo už prešlo. Vyzeráť by mohla nejak takto - prísnejší rozpočet na lieky, rýchlejší, ale komplexnejší kategorizačný proces, silnejší tlak na používanie generík a biosimilárov a prípadné zváženie zapojenia iných zdrojov (z oblasti vedy a výskumu) na financovanie experimentálnej a vysoko inovatívnej liečby.

A ešte niečo. Čím viac bude systém verejného zdravotného poistenia nastavený tak, že preplatí všetkým všetko, vrátane „spotrebného“ tovaru, ako sú bežné antibiotiká, antipyretiká, a mnohé iné, o to menej zdrojov bude na lieky nové a drahé. Všetko, alebo niečo. Nanešťastie, doterajšie zmeny (fixný doplatok, zrušenie doplatkov) idú skôr tým prvým smerom. Solidarita je o zasýtení hladujúcich, nie o tom, že každý obyvateľ bude mať suché rožky zdarma.

Zdravotnícke noviny, 16.7.2020

Ked' odborári vyhrávajú bez boja

Róbert Chovanculiak

„Kompromisný“ návrh minimálnej mzdy 623 eur je v skutočnosti víťazstvom odborárov.

Človek sledujúci média mohol nadobudnúť pocit, že pri dohadovaní o výške minimálnej mzdy na budúci rok odborári prehrali.

A že minister práce sa dohodol so zamestnávateľmi. Napriek tomu, že takto nejak to vykresľujú aj samotné strany tripartity, v skutočnosti odborári vyhrali. A to je veľmi zlá správa pre zaostávajúce regióny a znevýhodnených nezamestnaných.

V súkromnom, ktorý tvorí hodnoty a reaguje na to, čo sa deje okolo neho, je očakávaný rast 0,6 percenta. A tu treba pripomenúť, že tento rok zvýšili politici minimálnu mzdu na 580 eur o rekordných 11,5 percenta. Teda minimálna mzda tento rok rastie najmenej šesťkrát rýchlejším tempom ako priemerná. Do toho asi nie je potrebné pripomínať, že nielen eurozóna a Európa, ale takmer celý svet sú v recesii. A taktiež nie je potrebné pripomínať, že Slovensko je malá otvorená krajina, ktorá silno reaguje na zahraničné výkyvy v dopyte. Zažili sme to pred siedmimi rokmi, keď sme mali v piatich okresoch na Slovensku vyššiu mieru nezamestnanosti ako 30 percent.

V takomto ekonomickom kontexte prišiel minister práce s „kompromisným“ návrhom na rast minimálnej mzdy o 7,4 percenta. Znova viac ako dvojnásobný rast oproti očakávanom rastu priemernej mzdy na budúci rok. Teda ide sa presne v tom štýle zvyšovania, aké začali dve predchádzajúce vlády, a ktorý nás doviedol na špicu EÚ v rebríčku výšky minimálnej mzdy vzhľadom na mzdovú úroveň. Minimálna mzda je v kombinácii s ekonomickou recesiou nepríjemný stimulant nezamestnanosti. Dôsledky ekonomického spomalenia už môžeme vidieť aj na číslach. Od začiatku roka do júla pribudlo 72-tisíc uchádzačov o zamestnanie, zaniklo 21-tisíc voľných pracovných miest a 35-tisíc pracovných miest umelo udržiaval štátom platený kurzarbeit.

Nedávno štatistický úrad zverejnil aj medziročné porovnania. V druhom štvrtroku 2020 vzrástol počet nezamestnaných oproti minulému roku o 22,9-tisíc. Pričom skoro polovica tohto nárastu (10,1-tis.) ide na vrub Pprešovskému kraju. To je kraj, kde bude minimálna mzda budúci rok atakovať úroveň 80 percent mediánovej mzdy. Pričom medzinárodné organizácie odporúčajú neprekračovať úroveň 30 - 40 percent. Inak povedané, je to kraj, v ktorom keď dostanete základnú minimálnu mzdu, tak budete vedieť, že rovnakú alebo nižšiu mzdu má veľká časť zamestnancov. Minimálna mzda je ako buldozér, ktorý veľkou rýchlosťou tlačí oddola mzdy, pričom vyššie mzdy nestíhajú rásť. Výsledkom je, že na nové pracovné miesto sa človek bez kvalifikácie nedostane, lebo ho získa človek s maturitou.

Hlavným víťazstvom zamestnávateľov malo byť odpojenie príplatkov od minimálnej mzdy. Ale ani tu nemusia odborári hádzať flintu do žita. Minister rozhodol zvýšiť príplatky na budúci rok podľa pôvodného vzorca a odpojenie sľúbil až v nasledujúcom roku 2022. Kto však vie, čo sa bude v tom čase diať a či náhodou nebude potrebné zvýšiť preferencie strán v prieskumoch alebo dokonca vo voľbách.

Pre toto všetko je v skutočnosti „kompromisný“ návrh minimálnej mzdy 623 eur víťazstvom odborárov. A nezmení na tom nič ani to, že sa na tejto minimálnej mzdy dohodli zástupcovia zamestnávateľov a minister. Ekonomickú situáciu v malej kaviarni v Utekáči totiž nedefinuje potrasenie si rúk ľudí v oblekoch z Bratislavy, ale stagnujúce alebo prepádajúce sa tržby a rastúce mzdové náklady.

Výsledkom tejto situácie bude zánik pracovných miest a predovšetkým pracovné miesta, ktoré ani nevzniknú. A to v oblastiach a pre ľudí, ktorí ich najviac potrebujú.

MHD zadarmo je zlý nápad

Martin Vlachynský

„Pri finančných ťažkostiach netreba šetriť, ale čo najviac míňať!“ – keby vám takýto radu dal váš finančný poradca, asi by ste si zmazali jeho telefónne číslo. Pri spravovaní verejných financií to je ale pomerne bežný modus operandi. Miesto zrušenia vlakov zadarmo tu máme ich expanziu smerom k autobusom. A vôbec nevadí, že sa zmenila vláda.

Každý verejný výdavok zaplatíme z dnešných a budúcich daní. Preto sa treba spýtať vždy dve otázky. Prvá – čo má ten výdavok priniesť? Ak má ľuďom ušetriť peniaze, tak je to ďalší príklad neadresného výdavku, kedy sociálnu dávku dostanú chudobní, aj stredná trieda a aj bohatí, ktorí do autobusu zabľúdia (v Bratislave sa im to sem-tam prihodí). Z jedného vrecka vezmem, do druhého dám.

Menej áut v uliciach? Efekt bude skôr opačný. Už dnes je jazda autom v meste drahšia ako MHD. Nulová cena skôr bude znamenať zníženie komfortu a upevniť presvedčenie, že v aute mi bude cestou do práce lepšie. MHD sa stáva zaujímavejšou skôr pre chodcov. Nemusíme hádať – tento efekt jasne vyzorovali v estónskom Talline, kde je MHD zdarma už 8 rokov. Výrazne tam narástol počet cestujúcich, ktorí absolvujú len veľmi krátke jazdy.

Druhá otázka, ktorú sa treba spýtať pri verejných výdavkoch, zníže: aké to bude mať nezamýšľané dôsledky? Teda také, ktorými sa politici pri presadzovaní svojho nápadu nebudú chváliť, alebo si ich dokonca ani neuvedomia. Viditeľný bude efekt na rozpočet obcí. V minulosti politici radi sľubovali a následne sľuby nechali zaplatiť z obecných rozpočtov, pričom na dodatočné financie sa akosi zabudlo. To sa vyriešiť dá. No efekt „obedu zadarmo“ sa vyriešiť nedá. Každá služba spotrebúva vzácne zdroje. Zrušenie aspoň symbolickej cenovky vedie k menej optimálnemu využívaniu tejto služby a tým pádom k menej optimálnej spotrebe vzácných zdrojov na túto službu. Úplne sa stratia dôležité cenové signály, ktoré ukazujú, ako sa potreba dodávanej služby vyvíja v priestore a čase. Potreby zákazníkov (ak ich tak vôbec ešte môžeme volať) prestanú byť pre dodávateľa služby akokoľvek zaujímavé, keďže od zákazníkov pri službe zadarmo nezávisí nič – kvalita cestovania, nové trasy, či investície do vozového parku budú ekonomicky dokonale odtrhnuté od tých, ktorých potreby by mali uspokojovať. MHD zadarmo bude navyše brzdiť skutočné inovácie vo verejnej doprave, ktoré nespočívajú vo vyšších dotáciách, ale v objavovaní úplne nových modelov dopravy.

Je to ďalší zo sľubov, ktorý sa rýchlo a pevne zažerie do Slovenska a ktorý už nikdy nikto nezruší, aj keď sa po pár rokoch ukáže ako drahý a nezmyselný. Jednoducho, zlý nápad.

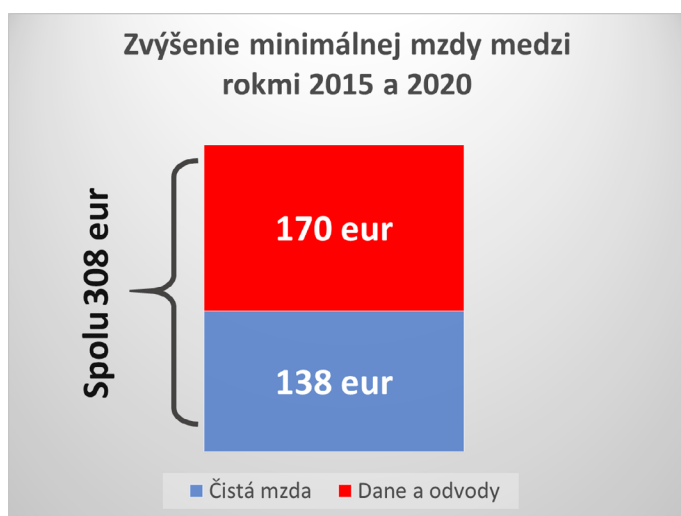
Nové publikácie

INT 4/2020:

45 dôvodov prečo zmraziť minimálnu mzdu

Téma minimálnej mzdy je na Slovensku **každú jeseň politický evergreen**. Tento rok je to však iné. Svetom sa nešíri len koronavírus, ale aj ekonomická recesia. To je čas, kedy všetci odborníci varujú pred rastúcou nezamestnanosťou. Predovšetkým v malých, otvorených ekonomikách ako je tá slovenská. Napriek tomu si politici na Slovensku stále pískajú rovnakú pesničku o robení sociálnej politiky cez rýchle zvyšovanie minimálnej mzdy.

V novej publikácii sa dočítate **45 dôvodov, prečo musíme na Slovensku zmraziť minimálnu mzdu**. Na jednej strane ide o **argumentačný arzenál** do politickej debaty. Na druhej strane je to **analytická balada o neružovej budúcnosti zaostalých regiónov** a znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie.

Novú publikáciu si môžete [stiahnuť ako dokument na webe iness.sk](#).

Okrem toho INESS spoločne s ďalšími desiatimi európskymi think-tankmi napísal pozičný dokument k návrhu Európskej komisie v otázke minimálnej mzdy.

Anglickú verziu môžete nájsť tu: [Position Paper on the European Commission's Proposal on Possible Action Addressing the Challenges Related to Fair Minimum Wages](#)

Slovenský sumár na strane 5 a tu: [Vyjadrenie INESS a ďalších európskych think-tankov k návrhu Európskej komisie o minimálnej mzde](#)

Podujatia

Finále Ekonomickej olympiády

Ekonická olympiáda už tretí rok po sebe prilákala množstvo ekonomických talentov. Opäť sa zapojili šikovní mladí stredoškólači, ktorí, ako sami uvádzajú, chcú ekonómii lepšie rozumieť, lebo ovplyvňuje ich každodenné životy.

V stredu, **9. septembra 2020 sa na pôde Ekonomickej univerzity v Bratislave konalo celoslovenské finále olympiády**. Projekt zameraný na zlepšenie ekonomickej a finančnej gramotnosti stredoškólačov organizuje INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz, v spolupráci s českým Inštitutom ekonomického vzdelávania (INEV).

Finále bolo len vyústením celého priebehu Ekonomickej olympiády, ktorý stredoškólači podstúpili. Ako prvé absolvovali školské kolo, v ktorom bolo zapojených neuveriteľných **6 500 stredoškólačov**, o 1 200 viac ako v predošlom roku. Nasledovali písomné krajské kolá, do ktorých postúpilo vyše 500 súťažiacich. Po vyhodnotení testov sme dostali mená 50 finalistov z celého Slovenska, ktorí preukázali najlepší ekonomický prehľad a analytické myslenie. Úlohy v celoslovenskom kole sa zameriavali na aktuálne a praktické ekonomické problémy. Súťažiaci analyzovali dopady možného cenového stropu na predaj dezinfekčných prostriedkov, argumentovali, ako môžu americké clá ovplyvniť medzinárodný obchod a vypočítali, ako sa zmenia tržby v maloobchode, keď sa spotrebiteľia počas pandémie zamerajú na iný druh tovaru.

Desiatka študentov s najlepšimi výsledkami z písomného testu postúpila do ústneho kola, v ktorom študenti svoje vedomosti obhajovali pred odbornou porotou. Členmi odbornej poroty boli odborníci z akademickej obce, súkromného a neziskového sektora: doc. Ing. Mgr. Zuzana Juhászová, PhD. (Ekonická univerzita v Bratislave), Ing. Daniela Danková (Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici), Ing. Štefan Máj (Nadácia Slovenskej sporiteľne), Mgr. Radovan Ďurana (INESS) a Mgr. Martin Šuster PhD. (Národná banka Slovenska).

Riaditeľka Ekonomickej olympiády, Monika Budzák:

„Sme veľmi radi, že napriek nepriaznivej situácii vyvolanej pandemiou COVID-19 sa finále Ekonomickej olympiády konalo aj napriek obmedzeniam v pôvodnom formáte. Ukázalo sa, že aj účastníci si pochvalujú prezenčné podujatie a sprievodný program.“

Finále sprevádzal aj pútavý program, ktorý organizátori pre účastníkov a ich pedagógov pripravili. Vo svojej prednáške „Verejné financie v čase koronakrízy“, predstavil analytik INESS Radovan Ďurana základné čísla zo sveta verejných financií. Súčasťou popoludňajšieho programu bola prednáška Roberta Chovanculiaka, autora knihy „Pokrok bez povolenia – Ako zdieľaná ekonomika, crowdfunding a kryptomeny menia svet“.

„Podujatie bolo zorganizované profesionálne, atmosféra bola príjemná, testovanie bolo určite na vysokej úrovni. Otázky boli kladené zaujímavo a nekonvenčne. Celkový zážitok z tejto olympiády je super.“- odkázal súťažiaci v hodnotiacom dotazníku.

V závere podujatia sme vyhlásili konečné poradie desiatky najlepších mladých ekonómov a ekonomiek Slovenska. **Tretie miesto zaujal Richard Klimko z SPŠ elektrotechnickej na Plzenskej ulici v Prešove, druhé miesto Samuel Mihalčík z Bilingválneho gymnázia M. Hodžu v Sučanoch a absolútnym víťazom tretieho ročníka Ekonomickej olympiády sa stal Martin Albert Gbúr z Gymnázia Poštová v Košiciach.** Súťažiacim gratulovali organizátori, partneri projektu a tiež členovia Odbornej rady Ekonomickej olympiády. Trojica najúspešnejších súťažiacich sa vďaka sponzorom môže navyše tešiť z hodnotných cien ako čítačka elektronických kníh (3. miesto), mobilný telefón (2. miesto) a laptop (1. miesto).

„Ekonomia a politika ovplyvňuje naše každodenné životy, od rána, keď vstaneme až po večer, keď ideme spať, lebo pracujeme, nakupujeme, platíme dane. Preto by sme to nemali brať na ľahkú váhu.“- odkázal Richard Klimko, finalista tohtoročnej olympiády.

Napriek stále nedostatočnému ekonomickému vzdelávaniu olympiáda ukazuje, že na Slovensku máme množstvo výnimočných talentov a súťaži sa darí budiť záujem o ekonomiu. Veríme, že aj v priebehu štvrtého ročníka Ekonomickej olympiády sa podarí nadchnúť tisícky stredoškôľakov a pomôcť k zlepšeniu ekonomickej gramotnosti Slovákov a Sloveniek.

Ekonomickej olympiády by sme nemohli organizovať bez podpory našich partnerov: Slovenská banková asociácia, Nadácia Slovenskej sporiteľne, Nadácia Tatra banky, Nadácia EPH, Martinus, týždenník Trend, Slovenská ekonomická spoločnosť, Institut ekonomického vzdelávania (INEV), Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta Managementu Univerzity Komenského, Fakulta sociálnych vied UCM v Trnave, Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov, Fakulta ekonomiky a manažmentu SPU v Nitre, Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, UNIZA, Fakulta Manažmentu PU, Ekonomická fakulta, TUKE a CEVRO Institut.

Byrokratický index 2020

Inštitút INESS už od roku 2016 pri príležitosti Medzinárodného dňa byrokracie každoročne dňa 29. septembra zverejňuje výsledky Byrokratického indexu.

Byrokratický index kvantifikuje byrokratickú záťaž malého modelového podnikateľského subjektu. Jednotlivé úkony majú priradenú časovú záťaž a jej súčet tvorí hodnotu Byrokratického indexu.

V roku 2020 dosiahla byrokratická časová záťaž malého podnikateľa na Slovensku hodnotu **217 hodín**. To je mierne zlepšenie oproti vlaňajšej hodnote 221 hodín. Byrokracia spojená so zamestnávaním si vyžaduje 39 % tohto času, prevádzka podniku 47 %, legislatívne zmeny 5 % a iné dôvody spotrebujú 9 % času. Pri detailnom pohľade vidíme hlavne vysoké časové náklady firemných daní, administrácie miezd, ale aj odpadov.

Index pozitívne ovplyvnili drobné zmeny ohľadom elektronizácie a zrušenia niektorých dokumentov. Naopak, negatívne ho ovplyvnili najmä časté zmeny dôležitých zákonov. Len tri hlavné zákony sa v minulom roku zmenili dokopy 11-krát.

V roku 2020 sa k Byrokratickému indexu pridalo 5 partnerských krajín. Na prvom mieste sa s najmenšou byrokratickou záťažou umiestnilo Severné Macedónsko so 154 hodinami, potešením je druhé miesto Slovenska, tesne pred Českou republikou (223 hodín). Na chvoste 6 krajín sa umiestnilo Španielsko s 369 hodinami byrokratickej záťaže.

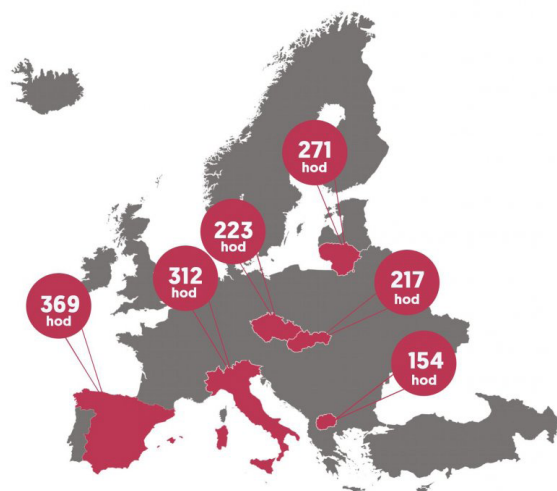
Pre slovenských podnikateľov vzniklo v nedávnej minulosti niekoľko antibyrokratických balíčkov. Hoci ich prínos je pozitívny, dopady sú malé. Razantné zlepšenia si vyžadujú razantné zmeny fungovania mnohých úradov. INESS bude naďalej monitorovať podnikateľské prostredie a aktívne navrhovať zmeny regulácií.

Vizionári v zdravotníctve 2020

Zástupca INESS **Martin Vlachynský** prijal pozvanie vystúpiť v diskusnom paneli konferencie Vizionári v zdravotníctve 2020. Témou panelu bola nielen budúcnosť zdravotníctva, ale aj prítomnosť v podobe odvolávania vedenia nemocníc, či pandémie COVID19. Jednotliví účastníci predstavili svoje názory na aktuálnu situáciu v zdravotníctve a na potrebu reforiem a systémových zmien.

Podujatie sa uskutočnilo za osobnej prítomnosti diskutujúcich, pričom pre divákov bolo dostupné online. Priamy prenos z podujatia vysielal aj online portál televízie Markíza. Spolu s analytikom Martinom Vlachynským sa ako hostia predstavili poslankyňa SaS Jana Bittó Cigániková, generálna riaditeľka Fakultnej nemocnice s poliklinikou F.D. Roosevelta v Banskej Bystrici Miriam Lapuníková, analytik Martin Smatana, generálny riaditeľ VŠZP Richard Strapko, prezidentka Slovenskej neurologickej spoločnosti Zuzana Gdovinová, Jozef Mathia zo spoločnosti Penta a Dominik Tomek z Asociácie na ochranu práv pacientov. Moderátormi boli Zlatica Puškárová, Zuzana Javorová a Richard Fides.

Konferencia sa uskutočnila v stredu 23.9. 2020 v hoteli NH GateOne.

INESS publikácie

S cieľom podporiť debatu o efektivite zdravotníctva vznikol unikátny medzinárodný index **Zdravie za peniaze**. V 23 ukazovateľoch porovnáva 25 európskych krajín. Jeho snahou je pomôcť odhadnúť hodnotu za peniaze v zdravotníctve, pričom zároveň ponúka odporúčania na zefektívnenie systému.

Aké opatrenia musíme začať plánovať teraz, aby sa naše školstvo zlepšovalo aj dlhodobo? Práve na túto otázku sa snaží načrtnúť odpovede naša nová publikácia INESS na Tému - **čo potrebuje naše školstvo (teraz, ale aj o dekádu)**.

Publikácia **Koľko stojí ľudský život?** obsahuje prierezový pohľad na to, ako ekonómia ráta hodnotu ľudského života a ako sa tieto výpočty aplikujú na ekonomické náklady pandémie COVID19 v niektorých štátoch.

Index pružnosti zamestnávania 2020

porovnáva pružnosť zamestnávania v krajinách EÚ a OECD. Slovensko sa opäť umiestnilo v spodnej časti rebríčka, konkrétne na siedmom mieste od konca spomedzi 41 krajín, pričom medziročne pokleslo o štyri priečky.

V publikácii upozorňujeme, že štandardné zvyšovanie starobných dôchodkov vedie počas života dôchodcu k nižšej dostupnosti sociálnych služieb. Napríklad v období 2015-2018 klesol počet hodín nedotovanej opatrovateľskej služby, ktorú si mohol dôchodca zaplatiť, zo 77 na 70 hodín mesačne.

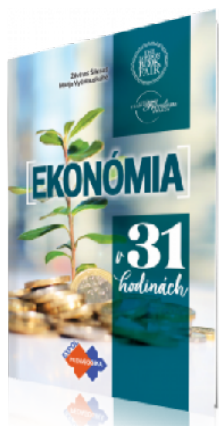

Zdravotníctvo býva uvádzané ako učebnicový príklad nemožnosti dosiahnuť optimálne trhové prostredie. A tak sa stáva aj ospravedlňením pre centrálnu plánovanie a rozsiahle regulácie. Nie je však problém skôr v ekonomickom modeli, ako v hľadaní ideálneho trhu? Výborný úvod do tejto problematiky predstavuje krátka publikácia **Zdravotníctvo a zlyhanie trhu**.

INESS knihy

Kniha **Zlé peniaze** od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnáť. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku zlepeniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Medzinárodne oceňovaná učebnica **Ekonómia** v 31 hodinách reflektuje aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl. Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách.

RÓBERT CHOVCANULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA

Kniha **Pokrok bez povolenia** je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvy kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrokbezpovolenia.sk

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.